

МОСКВА БАЛГЪСНА КАЛИНИНСК СУНЪГЪВРИН ОКРУГИН СУНЪГЪАЧНРИН 1958 ДЖИЛИН МАРТИН 14-Д БОЛСН ХУРГТ

Ў Р Н. С. Х Р У Щ Е В И Н К Е Л С Н Ў Г

Уурмуд!

Турулад, тадниг, Москва балгъсна Калининск сунъгъврин округин сунъгъачнриг цугтнь, намаг СССР-н Деед Советин депутатин эвранны кандидат темдглад, ик итк-мдж узулсидтн, таднд ханлтан келхиг нанд зовшартн.

Олн-амтнй иткл гисн—ик гидг, обдан нерн, Тюрскнй-ннь хув-кишгин толя кеч куч-кблсрн энуг чинрлх кергта, тадн намаг дакн депутатин кандидат темдгласитн би, и куч-кблснд бггч обдан темдг гидж халагъад, сунъгъачнрин итклиг, олн-амтнй лиг цааранднь чигн куцад чидлан цугтнь тавхв гидж уган бгчана.

СССР-н Деед Советд сунъгългън манахнд олн-амтнй байрин сан бдр болдж хуврв. Урднь сунъгъгдсн Деед Советин кбдлмшин цагин эргид куцагдсн диилврмудиг болн кучврмудиг советск олн-амтнй эн бдрмудт диглдж, иргч бдрхн джилмудт уа кехан темдг-лдж авчацхана.

Давсн дорвн джилд кегдсн кбдлмшин дигин тускар, Советск Союзин Коммунистическ партин Централн Комитет цуг сунъгъачнрур кесн Дууд-дврт болн нань чигн олнд медгдг документст саянар келгдсн баана.

Мана социалистическ Тюрскнй куцврмудар бидн бахтдж чадх зовтавдн. 1953 джиллин-ля дунъгцулхд, СССР-н промышленностин гуртм продукц 55 процент бсв, теруня тоод, производствин средств кедж гаргългън 61 процент, олн-амтнй эдлг блг-эд кедж гаргългън—45 процент бсв.

Советск Союзин промышленностин делгрлт даъгин хурдар кегджд йовхиг темдг-лх кергта. Промышленность болн тосхлт заллгъиг одахн онъгдарулдж ясуллгън, пред-ьятсиг болн тосхлтсиг гардлгъиг, материалн збвр гаргългдждах ормсур бийурн бдрхуллгън — орн-нутгин промышленностин кбдлмшиг ясулхд ик гидг туста нил-чан кургв.

Улгурнь, эн джил бидн эвранны промышленностас ку-ладжамдн эн. Мана зура ку-цагдх баатхя, диилвртгъар давулдж куцагдгнй ил биший. Тегад, ЦСУ-н тоогъар бол-ла, эн джилин январь-февраль хойр сарин промышленн про-изводствени зура 103,5 про-цент куцагдв, тиигчкяд тегад, продукц гаргългън, нидн джи-лин иим цагла дунъгцулхд, 11 процент, бсв. 1958 джилин

зурагъар болхла 53,6 сай тонн болд болн 41,7 сай тонн про-кат гаргълх болдж темдггдс-мн. Советск йосна турун арвн долав джилин эргид, талда-нар келхд, 1918 джилас авн 1934 джил куртл эду чига тоота болд болн прокат гар-гългдсн баасмн. 1958 джилэ зу-рагъар темдггдсн 489,3 сай тонн нуурт гаргълхн эрkd Со-ветск йосна турун джилмудт арвн зургъан джил керггдс-н баасмн; джилэ зурагъар темдггдсн 112 сай тонн нефть гаргълхн толя арвн гурвн джил керггдсн, зурагъар темдггдсн 33,6 сай тонн це-мент гаргълхн толя болхла арвн йисн джил керггдсн. 1958 джилд 231 миллиард ки-ловагт-час электроэнерг гар-гълхар темдггдсн баана. Эн кирцхд-Советск йосна турун хбрн негн джилин эргид, тал-данар келхд, 1918 джилас авн 1938 джил куртл гаргълснла адл.

Уурмуд, эн тоог санад тоол-цхати! Мана орн-нутг ода не-гн джилин дунд, урднь 15-20 джилд гаргългларн адл промышленн продукц гаргълж чадх аргъта. Мана орн-нутг-ягъдж хуврсиг саянар келдж медулджях ик чинрта уралан ишкдл эн болджана. Ода бидн ямаран чигн ик, джаъгърта тобриг куцадлж чадх чидлтвдн. Ода Араса чигн, Украин чигн, Белорусс чигн, Казахстан чигн, Закавказин, Среднь Аз-ин болн Прибалтикин респуб-ликсин алькв чигн, ах-ду болгч республикс цугъар, нуурт йовгч промышленн дел-грлтта социалистическ респуб-ликс болв. Эднэс алькв чиг-н эвранны экономическ дел-грлтин кемджгъарн капита-листическ кесг орн-нутгудла теъгцлж чадхмн.

Экономическ кучна болн Советск государствин харсл-тин чидлин бат ул болгч, со-ветск олн-амтнй баатхя-джир-гълн зогслю бслтин ул бол-гч мана индустрин аврта гидг диилврмудар, уурмуд, байр келго баадж болшго. Общест-вени шин строй—социализмн амнь батиг болн юмнд диил-дшгог эн диилврмуд саянар герчлдж узулджана.

Москва балгъсна, теднэ тоод, мана хотл балгъсна ик гисн райодин негнь болгч—Калининск сунъгъврин округин куч-кблсчнр, Советск Тюрскнй кучиг батрулгъна кергт ик гидг деман курджана. Калининск района куч-кблсч-нр 1957 джилэ государственн зурагъан болзгаснь урд, де-кабрин 14 куцагъад, зурагъа-

сн давулдж 300 сай арслнъга продукц бсиг темдггхд йир ханмджта. Москван промыш-ленность бас государственн зурагъан болзгаснь урд ку-цагъад, давсн джилд зурагъа-сн давулдж кесг миллиард ар-слнъга продукц бгв.

Промышленностин болн тос-хлтин залвриг онъгдарулдж бурдасн хббн, цуг орн-нутг-гар болсн мет, бас Москва балгъсна промышленн пред-приятъсин кбдлмш збвр яс-рв. Московск предприятиясин коллективс болн олн-амтнй эдл-ахун Московск Совет, хо-тл балгъсна промышленност-ин делгрлт 1959-1965 джил-мудт ягъдж болхин туск зу-ран проект темдггдлж гаргъл-хав. Тер зурагъар болхла, производствин кемджан, 1958 джилин зурала дунъгцулхд 43,3 процент бсх болдж тем-дггдджана, тиигчкяд тегад, продукци тер бслтин дорвнэ кеснэ гурвн хуваснь улунь ода кбдлджх предприятиясд улм сан производительн обо-рудовавъ тавад, нуурлгч тех-нолог орлулад, специализац бргар кегъад, кооперированъ арвар кегъад, куч-кблснэ про-изводительностиг ббдлгългъ-нэ нилчар куцагдхяр темдг-гдджана.

Эн йир сан болчкад кундта тобр. Кесг патриотическ тобр-муд куцагългънэ эклачнр бол-лдж босджацхасн Москван куч-кблсчнр, олн-амтнй эдл-ахун эрки чинрта эн тобран куцагдх диилвр бартхя гидж унн седкласн келх дурн кур-на.

Уурмуд! Бидн капиталн тосхлт аврта гидг икар дел-грлдж кеджанавдн, энунэ ке-мджанъ джил ирвас брглжад йовна. КПСС-н XX-ч хургин хббтк хойрхн джилин эргид олн-амтнй эдл-ахун капиталн тавцин кемджанъ (1955 джи-лин июлин нег шинд баасн-унар) 400 миллиард шаху ар-слнъ болв. Негдгч, хойрдгч болн гурвдгч тавн джилин даана бмнк гурвн дундур джилд кегдсн капиталн тави-г цугтнь негдулад авснас эн ик болдж гарчана.

Талдан альк государствин тосхлтин иим ик делгрлтта болн кемджата болх! Тиим орн-нутг уга билэ. Зугл мана социалистическ орн-нутгин, энунэ айта гидг олн-амтнй—ббк-олн-амтнй, шинрулгч-олн-амтнй чидл энунд курч чадв. Социалистическ индустрий-ин, юмни турунд тегад кунд промышленностин делгрлт—мана орн-нутгин цуг олн-амт-нэ эдл-ахун социалистическ

реконструкц кегъад, селанэ эдл-ахун онъгдарулдж токтах аргъ теткв. Мана орн-нутгт селанэ эдл-ахун кбдлджях улсин дунъгцулгч тонь хойр хол-ван шаху хасгдсн бийнь, Со-ветск йосна джилмудт селанэ эдл-ахун продукц збвар бсв. Газр хагълдж эдлгългънэ болн мал бсклгънэ товарн продук-цин зарм зуснь, революцион бмнк Арасала дунъгцулхд, гурвнас авн зургъан холван куртл бсв. Парть болн прави-тельств селанэ эдл-ахун тобр-мудин тускар гаргълсн олн-медгг шиидврмудин хббтк дорвн джилин эргид нег ул-у ик диилврмуд куцагдв.

Эмнг болн эмнгрсн газр эдлгългън орусна ашд буудя гаргългън збвар бсв. Шикрин свекл, кбвнъ, олс болн нань чигн техническ культур гар-гългън бсджана.

Мал бсклгъ делгрлгългън ик диилврмуд куцагдв. Сул дорвн джилин эргид зугл ук-р малин тонь 10,9 сай толгъа бсв. Малас хот-хол гаргългън збвар бсв. Эн цагин эргид мах гаргългън, малин то бс-иг тоод авхла, 38 процент, тер тоод колхозмудар болн совхозмудар—80 шаху про-цент бсв, ус гаргългън орн-нутгар буклдан 50 процент, колхозмудар болн совхозму-дар—хойр холванас ул-у бсв. Дорвн джилин эргид уснэ то-варн продукц 10 сай тонн бсв. Дунъгцулхн толя сана орулхд, 1913 джил мана орн-нутгин ода баах газрин агъуд гаргългдсн уснэ цуг товарн продукц 7 сай тонн баасмн.

Орн-нутгин селанэ эдл-аху йилгълн гидг хурдар делгрдж йовна. Нуурт йовгч колхозму-дин болн совхозмудин эк тал-лгъар делгрдж йовх, амн бол-гъна тоод мах, тос болн ус гаргългъар бдрхн джилмудин эргид Америкин Соединенн Штатсиг куцад авхар кегд-лжх патриотическ джисан куцад диилврта болхдн бидн иткджанавдн.

Колхозн тосхлтиг цааранднь батрулгъна болн машинн-тракторн станцин бурдамджи онъгдарулгъна тускар КПСС-н ЦК-н февральск Пле-нумин темдггсн тобрмудар эн бдрмудт ода орн-нутгар делгу куундврмуд кегджд йовна. Эн йоста гидг революционн тобр-муд куцагълн—социалистическ селанэ эдл-ахун цуг халхс улм икар бсхд нилчан кургх. Социалистическ газр эдлгългънэ болн мал бсклгънэ ул-у деернь болн аврта эв-аргълн ода улм куцад делгрх.

Экономик делгрлгълнэ хам-

дан-советск олн-амтнй баахт-джиргъл зогслю ббдлад йов-на. Джил ирвас национальн ору бсад йовна. Урдк сунъ-гъвр болсна хббн давсн цагин эргид, мана орн-нутгин куч-кблсчнрин материалн баадл-джиргългиг ясуллгъар парть болн правительств кесг эрки чинрта тобрмуд куцад. Тер тобр-мудин зарминъ би келдж са-нулсв. Государственн пенсин туск шин закон авгдв; бичкн джалв авдг кбдлмшчнрин болн цергьячнрин джалвнэ ббдлу-лгдв; амрлг бдрин болн бай-риц-бдрин бмнк кбдлмшин бдр хасгдв. Кбдлмшин долан часа бдрур, нуурснэ болн горно-рудн промышленность—кбд-лмшин 6 часа бдрур орхин тускар парть болн правитель-ств гаргълсн шиидвр куцагд-джана. Социальн страхованъд, бнъгар сургъуль сургългънд, медицинск тетклгъ бггългънд болн куч-кблсчнрин нань чигн керггългънд бггдг мбнъгн джил ирвас бсад йовна.

Кбдлмш уга боллгълна адл тиим аамшгта турмшг мана орн-нутгт ода мбнъкиндан уга кегдв.

Давсн дорвн джил советск наук болн техник шин, йил-гълн гидг диилврмуд куцад-гъар, культур цаарандан ббдл-лгъар темдггдв. Советск уче-нс, инженермуд, техникуд болн кбдлмшчнр нарт делкад амтин сан реактивн болн тур-бовинтовой пассажирск само-летс кедж гаргългъад, атомн ле-докод уснд буулгългъад, йирт-мдж хоорнд нисдг баллисти-ческ ракет кегъад, электро-никд эрки чинрта секвр ке-гъад, нарт делкад турун бо-лдж Газрин искуственн да-хуль тавлгъ куцамджтагъар кев. Наукин болн техникин туст мана орн-нутг США-с хоцрджд йовна гих баадлтэ олн-зусн худлиг западн делкан зарм кбр элчнр тархаджаснь одахн билэ. Онц эзнъгтлгънэ ухан-седклас кууг хагъцулсн, олн-амтиг эвранны тавсн ху-вин эз кесн социализм—збормг уулдвр, секврмуд, уудаврмуд, биллгългъ кехд, наук, техник болн культур йоста кевар це-цгрхд боомтг уга аргъ учра-джахиг ода цугъар узджана.

Советск Союз туургсн диил-врмуд куцад ода нарт делка кевтан иткджана. Эн итклгъиг сонъсхд советск улст йир таал-мджта. Зуг бидн куцад ик-рхлдж, нег ул-у, санамрдж, бийан аадрулдж чадшго збв-тавдн. Мана орн-нутгин бмн зогсджах экономическ гол то-

(Цаарандинь 2-ч халхд).

МОСКВА БАЛГЪСНА КАЛИНИНСК СУНЪГЪВРИН ОКРУГИН СУНЪГЪАЧРИН 1958 ДЖИЛИН МАРТИН 14-Д БОЛСН ХУРГТ

ЎР Н. С. ХРУЩЕВИН КЕЛСН ЎГ.

(Цаарандкнъ).

рән хагълхин төлө, джиргълин цуг халхар мана орн-нутг кумн-амтн толгъалгчд йовхин төлө, наукин болн техникин өлгә цагин кемджәнд бәәхин төлө ода чигн икәр, гүдждж кәдлх кергтә. Эн төрт чигн мана диилврмүд өсәд, холвг-дад йовхиг бидн иткдјәнәвдн.

Коммунистическ тосхлтин төриг диилвртәгъәр куцәхд кергтә хамгн цугъәр,—күчтә индустр, механизированн селәнә эдл-аху, наукин болн техникин, делгрлтин өдән кемдјән, газрин брин то-томдј уга зөбр, өдән медрлтә кадрмуд Советск Союзд ода бәәнә. Куцсн диилврмүдәрн түшг кедж, эдл-ахун социалистическ системин улү деериг олзл-дјж, мана орн-нутг өбрхн джилмүдин дунд—коммунистическ обществ тосхк—алдр куцлән куцхд шин, әвртә ишкдл уралан кех.

Парть болн правительств, эдл-ахун тосхлтин әвртә-гидг программ темдгисч, Октябрьск революци 40-ч джилд не-рәддјж кегдсн СССР-н Деел Советин өбнин сессийн матери-алмудас тадн меднәт. Металл, нүүрс, электроэнерг гар-гългн, маши тосхлгн, хими-ческ промышленность, нань чигн халхс цаарандан буслдж өслгн тер программд хәләг-дсн бәәнә, терунә учрар, әмн болгнә тоод эркн чинртә про-дукц гаргългъәр өбрхн 15 джилин эргцд капиталистическ ик делгрлтә орн-нутгудиг куцх бәәтхә, нам давдј гар-хвдн. Уурмүд, әнтн амр төр биш. Болв әнүг лавта куцәдј болхмн, тегәд эн диилвртәгъәр куцәгдхд бидн итклтәвдн.

Коммунистическ парть болн Советск правительств, советск олт-әмтнә бәәхтә джиргълин туст өгчәг килмдј мана эдл-ахун тосхлтин зурад орулдж кегддјәнә. Эркн чинртә халхс өбрхн 15 джилин эргцд, кир-цхд 2-3 холван өслгн, селәнә эдл-аху цаарандан улм икәр өдлгдлгн—мана олт-әмтнә бәә-дл-джиргълиг икәр өдлүләд, әнүнә материалн болн культу-рн кергллгъиг улм күтцәр хангъах аргъ учрах.

Орн-нутгт әмтн бәәх гермүд хәтәр болдгиг өбрхн 10—12 джилин эргцд уурулхин төлө, әмтн бәәдг гермүд тосхлгъ делгрүллгнә ик гидг про-грамм парть болн правительств кедж гаргъсиг тадн меднәт, тер программ ода куцәгддјәнә. Советск тосхачнр өнүгрсн джилд зөвәр куцмдјстә бол-цхав. 1957 джил цуг бийнә 48 сай квадратн метр зәәтә әмтн бәәх гермүд эдлгнәд орулдж өггдв. Терунәс талдан, кол-хозникуд болн селәнә интел-лигенц нидн джил 770 минь-гн гер бәрдж авцхав. Зугл ганцхн 1957 джилин эргцд тос-хсн, әмтн бәәх бәәрн, хойрдгч тавн джилин цугтанн эргцд тосхгдснәс зөвәр лаву ик бол-дјахн ән.

Мана орн-нутгт әмтн бәәх гермүд тосхлгнә йоста гилг кемдјәг медхин эркд танд кел-дј санулсв: кемрдјән 1954

джилд орн-нутгт дундлад минь-гн кун болгнәд 7 пәтр тосх-гдсн бәәсн болхла, 1957 джи-лд миньгн кун болгнә тоод дундлад, 10,2 пәтр тосхгдв. Эн—капиталистическ орн-нут-гудт кегдлг тосхлтин кемдјәнәс зөвәр ик болдјана. Йос-нас шишлнә соньсхсар болхла, 1957 джил миньгн кун бол-гнә тоод тосхгдсн пәтрнә: США-д 6,7, Англәд—5,9, Фран-цд—6,2.

Москвәд әмтн бәәдг гермүд тосхлгнә зәрм то заадј кел-хд зөв өглтн. Кемрдјән, 1950 джиләс авн 1953 джил күртл цуг бийнә 4 сай 477 миньгн квадратн метр зәәтә гермүд кедж, эдлгнәд өггдсн бәәсн болхла, 1954 джиләс авн 1957 джил күртл өслтнә 8 сай 320 миньгн квадратн метр болв. Зугл давсн джилд Москвәд, күцц сәәнәр кегдсн гермүдт 71800 өрк-бул пәтр авцхав, тер пәтрмүдин икникин көдл-мшчрин гер-булрн авцхав. Хотл балгъсна эдл-ахун өсл-тин 1959-1965 джилмүдт куцә-хәр темдгдсн зурад, джил болгн цуг бийнә дөрвәд сай шаху квадратн метр зәәтә гер-мүд тосхгдхар хәләгдсн бәәнә.

Ода тосхлтин йовудиг хурд-дулад, сән чинртәгъәр тосхх төр зөгсдјана. Пәтрмүдиг чи-кәр хувалгнә туск төр йил-гнән гидг чинр зуудјәнә. Москвәд сүл джилмүдт, әмтн бәәх дала гермүд тосхгдсн би-йнә, бәәх пәтринь ясрулхн керглгддјәх улсин то ода би-йнә ик. Юнүгәд тиим болдја-хмб? Уршгнә олт бәәнә, болв теднә негнә—әмтн бәәх бәәр хувалгнәд бәәх дуту-дундс мөн.

Пәтр авх улсин список сәә-нәр хәләгдәд, урдаснә батл-дәд, дарагъәрн бәәх күч-көл-счнр кезә пәтр авхан меддг болдг диг-дара токтах кергтә. Әмтн бәәх бәәр хувалгъиг сәәнәр шуудж хәләгдәд, эн төрт фабриксин, заводсин, учрежденьсин элчнриг орлу-лх кергтә.

Аш-сүүлднә, орн-нутгин тал-дан райодас ирсн әмтсин тоо-гъәр ик балгъсдин әмтс өсәд бәәдгиг уурулхмн. Москван промышленн предпрятъсин зәрм гардачнр: күнд көдлмш куцәхин эркд көдлмшчнр күр-тхш, „хар“ көдлмш кех улс олхд джангъртә, тер учрар, талдан райодас көдлмшч улс авч ирдж, олзлх зөв өгх кер-гтә гидж заргъ бәрцхәнә. Тө-риг иигдј тәвнә гисн—әмтиг хойр сортд хувана гисншнә йовдл болдјана. „Хар“ көдл-мш кехд талдан ормсас әмтс ирцхәх зөвтә болдј гарчана. Уга, тер кергтә аргъ олгнә биш. Күнд көдлмшиг механи-зировать кех кергтә, юмна уршгнә—әнүнд болдјана.

Куукд улс эс гидж залу улс тротуарин мөсиг чичүрәр хамхлджасиг тадн кесг дакдј үзсн болхт. Эн—производи-тельн көдлмш биш. Иим юмн үзгдхлә, мел шуд әвго болад одна. Производственн нәрн көдлмшмүдиг механизировать келгъәр бидн дала көдлмш кевдн, көдлмшиг амрдулгч

кесг машинд гаргъгдв, Газрин түрүн искусствени дахульс кегдв, болв чичүрмүдиг болн күрзсиг машиндәр сольхин туст—дав деерән бидн терунд кү-рәд угавдн. Манд юн эс күрт-дјәхмб? Әнүнә гол уршгнә,— иим төрмүдиг уурмгд тоолад, бидн оньган йир багъәр өгснә учр гидж сандјанав. Болв эн уурмг кергий? Уга. Кесг ул-син көдлмш-иим „уурмгүдәс“ бурднә.

Советск Союзд газадин ор-дудас ирәд, йовдј одцхасн зәрм улс иигдј бичцхәнә: увлин цагт Москвәгъәр йовх-ла, гартан чичүр эс гидж чав-чур бәрдж көдлдјәх кесг куукд улс үзгднә. Әнүнәс иштәгъәр, манд куукд улс тоомсрт уга гидж эдн бодцха-на. Олна политическ джиргъ-лин цуг халхсар болн произ-водствд залу улсәд әдл зөвтә бәәх советск куукд улс яма-ран ик тоомсрт бәәхиг иткү-лхәр седәд керг уга эс бол-хй. Манд куукд улсин күч-көлс гингрүлхин төлө кесг көдлмш кегдв, болв эн ода бийнә тату. Күч-көлсиг гин-грүлхин төлө, күч-көлсиг улм ик аштагъәр, улм ик олврта-гъәр кехмн, нег улү куукд улс көдлдјәх газрт күнд көд-лмшиг механизировать кех цаг ирв.

Өрк-булин эдл-ахуд куукд улсин күч-көлсиг аль-бисәрн гингрүлхин тускар чигн кил-мдјән гаргъх кергтә. Әнүнә төлө бичкүдин ясьмуд, бич-күдин сәдмуд, шангъагар сурдг школмуд, столовс, хуви-хунр угадг болн культурн бәәдлин талдан чигн учре-жденьс икәр тосхк кергтә. Культурн бәәдлин учрежденьс, культурн бәәдл-джиргълин некрв тетклгнә предпрятъс олт-әмтнә өсдј йовх-некр-риг бүклднә болн сәәнәр ха-нъгәдг болдгар цугтагъинь кех кергтә. Цуг эн хамг, со-ветск улсин бәәдл-джиргъ-лә залгълдәтә эркн төрмүд болдјана. Эдниг хагъллгъ-нас хольдјлж болш уга.

Техник өслгъвлә, производ-ств цаарандан ясрлж сәәрл-гнә, специализац болн авто-матизац келгнлә залгълддј, күч-көлснә ашнә тасрхан уга-гъәр өдлхмн. Иим бәәдл ик балгъсдәр көдлмшч улс дутх бәәтхә, зәрм газрар көдлмшч улс улү чигн болад бәәхмн. Сулддјах көдлмшчнр орн-нутгин талдан балгъсдәр көд-лх орман олдж чадхмн.

Сул цагт ик балгъсдәс кесг көдлмшчнр, нег улү багъчуд орн-нутгин талдан балгъсдуд ордж, көдлмшт йовцхав. Москван, Ленинградин, Кие-вин болн кесг талдан балгъс-дин баахн патриотнр, партин дуудврт дурта кевәр хәрү өгч, шин газр хагълдј эдл-лгнәд, заводмуд болн фабри-кс тосхлгнәд йовцхав. Мана туургсн советск багъчуд ком-мунистическ тосхлтин агъу ик төрмүд хагъллгнәд цаара-ндан чигн шунлтә кевәр ор-лцх гидж бидн ицдјәнәвдн. Уурмүд! Би сунгъагч бо-лдж дуугъан бас өгхв, дакад

би сунгъагч болад, балгъсд тосхлгнә дуту-дундсин туск-ар зәрм темдгән келхәр сед-дјәнәв.

Өндр кецин гермүдин тус-кар кесг дакдј келгддј бич-гддјәснәс нааран дала цаг болад уга. Өндр кецин гер-мүд тосхлгнә кергт ирлцн-гү бишинь медүлгддј иткү-лгдә, ода эдниг тосхкш. Балгъсдәр олар гермүд тосхл-гнәд ямаран кец-янзта гермүд нургълдј тосхгдх зөвтәв? Архитектурн янзар балгъсд ясхин төлө, олт давхр гер-мүд тосхкмн гидж тоолцхадг архитектурмуд бәәнә. Эдн әндүрдјәнә. Әнүг Ленинград, Минск болн талдан кесг бал-гъсдин тосхлтин үлгүрәр үзү-лдж медүлхд күчр биш. Би хуучн Минскиг үзәд уга би-ләв, болв эн балгъсн үзл уга бәәсиг соньслав. Январь сард Минскд ирхләрн, эн балгъсн сәәнәр зургддј тосхгдсннә медүв. Минскин гол уульн-цар йовхла, негл Невск прос-пектәр йовдј йовх болдј мед-гднә. Балгъсд тосхлгнәд бал-гъсна бәәринь сәәнәр дигл-гнә, әнүнә кварталинь чикәр тосхлгнә, газрин бәәдлин бо-лн кев-кецин эвинь олдж ол-злгн чинртә болхас биш, өндр гермүд тосхлгнә тиим эркн чинр уга. Цуг эн хамг гермүдин үнд нилчән үзүл-нә. Әнүг тоолдј кедү давхр гермүд олзта болн дигтәгъинь йилгдј авх кергтә.

Балгъсдин тосхлт, тус йил-гъл Москван тосхлт гарддј-ах көдләчнр, гермүдин тосхл-тиг өргнәр делгрүлхин төлө зүткдлггән уурулдж, кедү давхр гермүд бәрлгнә эконо-мическ кергт ирлцнгъу туск шиидвр авх цаг бас ирв.

Государств әмтн бәәдг гер-мүдин тосхлтд агъу-ик мөнүг гаргъдј өгнә. Советск органс болн тосхлтин организац эн мөнүгиг дигтә сәәнәр олз-хин тускар килмдј гаргъх лаалгъврта. Бәәдг гермүд кер-глдјәх улсин мөнүг тосхлтд терун деернә орлцулхин тус-кар бас санх кергтә. Әнүнә эркд, әмтн бәәдг гермүд тос-хкин төлө жилишн-тосхлтин кооперативс бүрдәлгн кергт ирлцнгъу болх бәәдлтә. Мө-нүг хоршасн улст дач тосхк-днә, эс гидж заводин кецин белн гермүд хулддј авхдн әв-аргъинь өгхмн. Тиим кевәр күч-көлсчрин хоршасн мөнү-гиг әмтн бәәдг гермүд тосхк-ин төлө олзлдж болхмн.

Сул джилмүдин эргцд орн-нутгт олт-әмтнә эдлврн эд-тавр гаргългн зөвәр өсв, эд, хуви-хунр болн талдан чигн эд-тавр икәр гаргългднә. Әмтн сәәнәр эдләд, сәәнәр бийән хувицлг болцхав. Болв эн туст зәрм дуту-дунд бәәхиг медх кергтә, эн дуту-дундиг уурулх кергтә.

Мана өмн,—өбрхн 5-7 джи-лин эргцд советск олт-әмтиг эд-таврар, хуви-хунрар тетк-хин төлө, олт-әмтнә эдлврн эд-тавр гаргълг икдүлх эркн төр зөгсдјана. Эн төриг яма-ран хаалгъәр хагълдј болх? Селәнә эдл-аху джил ирвәс

промышленностин төлө нату-ралн сырье улм икәр өгдәд йовна. Натуралн сырье олз-сн деерән бидн искусствени утц, арсн-көрснә болн талдан чигн юмна сән чинртә сольвр гаргългънас көлтә эд-тавр, умсх-зүүх болн талдан чигн эд-тавр гаргългъиг зөвәр ик-дүлх зөвтәвдн.

Партин Централн Комитет болн правительств олт-әмтнә эдлврн некрвиг болн пром-ленностиа некрвиг хагъллхн төлө, искусствени болн син-тетическ утц, пластмасс болн талдан материалс, эднәс эд-тавр келгъиг өргнәр бүрдәхәр темдгддјәнә. Синтетическ ма-териалс олзлггнә улд хуви-хунрин, умсх-зүүхин герин өлг-эдин туст бәәх олт-әмтнә некрв хангългъәр ик гидг кер-г-уулдвр куцәхәр седдјәнә. Эд гаргългъиг зөвәр икдүлсн деерән эн эд-таврн зүсинь болн чинринь улм сәәрүллгн темдгддј хәләгддјәнә.

Синтетическ материалс олз-лггнә улд бәәдл-джиргълин болн эдл-ахун кергин эд-т-болн бас телү мет сән чинр-тә өлг-эд, материалс болн тосхлтин төлө кесг юмс и-гългъ темдгтәгъәр икдүлх кергтә.

Өбрхн джилмүдин эргцд олт-әмтнә эдлврн эд-тавр гар-гългн зөвәр өсдјәнә. Эд-таврн чинринь аль-бисәрнә ясрулдж, сән-сәәхн юмс, ке хувиц болн умсх-зүүх кех кер-гтә.

Мана әмтс бәәдл-джиргълд эркн кергтә ганцхн өлг-эдтә, хувицта бәәхәр седцхәхш. Эдн сән болн ке хувиц умсхәр седнә. Әнүнә төлө мана про-мышленность цугтагъинь кеңу аль угай? Уга, цугтагъинь кехш.

Парти болн правительств-ин келдјәх керг-уулдвр, олт-әмтнә эдл-ахун уулдврн эн чигн халхд темдгтә ясрлт күцдј, тиигн промышленно-стин производствиг болн олт-әмтнә эдлврн эд-тавр гаргъл-гъиг цаарандн чигн йовулх деерән, олт-әмтнә бәәдл-джи-ргъл кеерүлхд дуудгдсн эд-таврн, өлг-эдин чинринь сәәнәр өдлүлх эв-аргъ өгх-мн.

Уурмүд! Мана орн-нутгин цуг диилвр,—олт-әмтн әврә-ннә орн-нутгин йоста эзн бо-лад, политическ, эдл-ахун бо-лн культурн бәәдл-джиргъ-лин цуг халхсар шунлтә вәр орлцг социализмин б-длд бидн бәәхн учрар—эдиилврмүд бәргдснн.

Мана орн-нутгин күч-көлс-чнр, депутатнрт олт-әмтнә хамгин сән гисн улсиг сунгъ-гъх, сәәгъинь хәәцхәнә. Мел эн учрар мана олт-әмтн Деел Советин сунгъвриг эв-рәннә әмн-джиргълин кер-гидж хәләцхәнә. Дуугъан өг-лгнәд сунгъагчнр цугтан ги-шн орлцна.

Капиталистическ орн-нутгу дар эдү мет юмн уга. Улгү-рнә, США-н конгресст сү-сунгъврин цагт сунгъгъх на

(Цаарандкнъ 3-ч халхд).

МОСКВА БАЛГЪСНА КАЛИНИНСК СУНЪГЪВРИН ОКРУГИН СУНЪГЪАЧНРИН 1958 ДЖИЛИН МАРТИН 14-Д БОЛСН ХУРГТ

ЎР Н. С. ХРУЩЕВИН КЕЛСН ЎГ

(Цаарандкнъ)

ен ирсн улсин зугл 57,3 процентнъ дуугъан бггънд орлцв. Энуна бмн, 1954 джилд болсн сунъгъврт болхла, терунас чигн бичкн—42,5 процент орлцсн. Эс гидж Англин община палатд сунъгългъ авад халалтн. Сул сунъгъврт цагт 34 сай 852 минъгън сунъгъачнрас тенд дуугъан бггънд 26 сай 760 минъгън сунъгъачнр орлцсн. Эн то бийиннъ тускар эс келджану? Эн орн-нутгудар сунъгъачнр, конгрессд эс гидж парламентад залгч классмудин ямаран элчнр сунъгъгдв чигн—энуна керт эс сольхин эдн узджанъ. США-н конгрессд, республиканск эс гидж демократическ партисин элчнр суурлдж хурцхадг болв чигн, эн элчнр йилгъл уга залгч классмудин: капиталистрин, банкирмудин, газр эдлгч магнатсин, ик гуулгачнрин са харсцхакмн.

США-н конгрессин бдгъ цагин ханинъ авад халалтн. Конгрессин 531 членъ ик-зунъ юристрн, дорвдгч хувнъ—предпринимательмуд болн банкомуд. Цуг эдн ик капиталин элчнр. Кеду кбдлмшчнр США-н конгрессин чледуд болдждв? Эдн, йоста кбдлмшчнр, американск конгрессд уга. Эс гидж американск конгрессин члед болдж кеду эгл фермермуд баахинъ авад халалтн? Эдн конгрессд бас уга. 17,5 сай негрмуд США-н гражданмуд болджана, эс гидж орн-нутгин цуг олн-амтна 10,4 процентнъ болджана. Кеду негрмуд конгрессд сунъгъгдсн? 3 негр кун США-н конгрессин члед болджджиг эс гидж конгрессин чледин 0,56 процентинъ болджджиг американск сочъхвр герчлджанъ. Эс гидж США-н конгрессин члед болдж кеду куукд улс баахинъ авад халалтн? Конгрессд 17 куукд кун сунъгъгдсн, эс гидж зугл 3 процентнъ. Тигъхлагъа, американск конгресс илдан, адл зовин баадлд эс баах кбдлмшчнр болн крестьян улсас, багъ келн улсас ик холд баанъ.

Кбдлмшчнрт, цуг куч-кблсчнрт залгч классмудин элчнрин тблâ зугл дуугъан бгх збвтâ, болв йос гаргългъна органд орлцх збв уга баалгъ сул делкад“ нерâдлгътâ орнтн тер болджана.

Унулâ залгълдулдж Централн сунъгъврин комиссас, уурмуд мини сурврар занъглсн то келхър седлав. Мана орн-нутгт Союзин Советин болн Келн-амтна Советин депутатнрин кандидатирт 1.378 кун бичгдсн. Эдн заагт шуд производствд кбдлдг 614 колхозникуд болн кбдлмшчнр баанъ эннъ депутатнрин цуг кандидатнрин 44,6 процентнъ болджана, цуг депутатнрин кандидатнрин 60 гар процентнъ социальн баадларн кбдлмшчнр болн крестьян улс. Нааджснъ куч-кблсч интеллигенцин халхин улс. Депутатнрин цуг кандидатнр

коммунистрин болн партийн биш улсин хамцана элчнр. СССР-н Деел Советин депутатнрин кандидатирт темдлгдсн улсин 26,4 процентнъ куукд улс болджана. Келгдсн тоод йоста советск демократизм дегд саанар узгдджанъ.

Мана социалистическ демократизмин чидлнъ болн нернъ—олн-амтн бийснъ йос гаргългъна органд ханъцаг йилгългънд шуудтан орлцхд баах дееран, цуг мана государственн органдин уулдврн кевтан олн-амтна саани тблâ церглгънд баадмн. Кбдлмшчнр, колхозникуд, интеллигенцир, мана орн-нутгин цуг куч-кблсчнр коммунистическ обществ тосхлгъна эвранны цуг кбдлмшан марксизм-ленинизмин туг дор, алдр Ленина бурдасн Коммунистическ партин гардврт кенâ. Коммунистическ партъ цуг эвранны уулдврн, партъ олн-амтнд данъгин унн седклран церглжасиг болн церглâ чигн баахиг, герâслсн куцл-коммунизмур батта кевар кбтлдж йовхиг узулдж медулсн.

Мел социалистическ демократий советск олн-амтиг, эвранны мухлачан сунъгъх, кбдлмш уга баах збвâс, бждж уклгънâ эс гидж капиталин зарц мухланъ болх збвâс, тиним „сул“ баадлас гетлгсн. Мана олн-амтн сул баадлиг тигджд медхш. Сул баадлд кумн-амтн мухлачнр болн мухлалгън угагъар кумн-амтна джиргълар джиргъх збв узнавчн. Политическ тегл баалгънâ збв, наукин болн культурин цуг куцлсиг эдлх збв узнавчн. Сул баалгъгиг бидн—олн-амтиг кбдлмш уга баалгънâ айамшгâс болн турлтâс, расовый, келн-амтна болн социальн даджранас сулдлгън гидж меднавдн.

Капитализмиг харсачнр, Америкн Соединенн Штатсиг цецкрджâх предпринимательсвин, баячудин сулин, баячудин демократин улгурин кевкерьн гидж узулхдан дурлцхана. Эн „узмджтâ“ демократий, унндан ямаранинъ узулджâх кесг то-диг келдж болхм билâ. Би тиним то болн диг келхшв, юнъгад гихлâ, телд олдн ил медгнâ. Нанд американск профсоюзмудин гардач Джорджа Мини одахн келсн угин зарминъ заадж келхиг збвшâлгн.

Америкн Соединенн Штатсар экономическ баадлин тбрмудар профсоюзмуд хурасн бачм конференц мартин 11-д секдв. Эн конференц США-н правительствд болн конгрессд сув-селвг диглхин эркл хурагдсн, эн сув-селвг США-н производствиг болн экономическ бслтиг буйл кемджандн зогсах баадлтâ эв-аргъ бгх збвтâ. Куч-кблснâ американск федерацин болн производственн профсоюзмудин конгрессин ахлâч Джордж Мини конференцд келсн эвранны угдан, ода американск промышленностин цуг гол анъсар кбдлмш уга баалгънâ тбр келв. Джордж Минин тоогъар, США-д ода тбруц кбдлмш уга баах

5 сай 250 минъгън кун, кутц кбдлмш уга 3 сай гар кун баанâ. Зугл сул сарин эргцд США-д кбдлмш уга улсин тонь 750 минъгъ гар кун немдж бсв.

Джордж Мини, Соединенн Штатсин бдгâ цагин экономическ узл уга му баадл узулв. Эн ингджд келв:

„Мана производственн чидлин 25-с улу процентнъ кбдлджâхш. Промышленностин зарм анъсар улгурнъ, болд хайългънâ анъгд производственн чидлин зугл 50 процентнъ олзлгднâ. Аца збблгън урдк джилâс 25 процент багъ. Эд-тавр газаран гаргълдж худлгън 1957 джилин март сарас 25 процент хасгдв“.

„Суулин эркн чинртâ статистическ то ним: февраль сард 170 минъгън кбдлмшчнр кбдлмш уга баалгънâ пособиий авдган уурцхав—эн юн гидг йовдл болджана—гидж Мини темдлгджанâ. Февраль сарин ут-туршарт долан хонг болгънд 40 минъгън кбдлмшчнр кбдлмш уга баалгънâ пособиий авлгъна эв-аргъан геецхâв. Февралин дунд-цугъар кбдлмш уга баалгъндан компенсац авх збвтâ улсин, 7,5 процентнъ—пособиий авцхав“.

Джордж Мини эвранны угдан, Америкн Соединенн Штатсиг куч-кблсчнрин уздж йовх туру-зудун туск маш ончта то-диг келв.

„Сул шиндлжлгънâ тоогъар, 1956 джилин декабрь сард 13 сай брк-бул, батлгдсн кецд эс ирлцгд гермудар баасиг таанр меднт, аль угай—гидж эн келнâ. 13 сай брк-бул! Эн то 1950 джилâс авн сольгдад уга гидж тер то-дигд заагдла“.

„Манд кесг минъгън классн брас куртджâхш—гидж Д. Минн келнâ. Мана профсоюзмудин чледин кесг бичкн куукд эндр бдр ямаран чигн такан герâс дала сан биш, халâвр уга баадлд баах хуучн, туумрин тустан айамшгâ гермудт сурцхакхана. Тегâд амтн Советск Союзла адлцхин эркл, юнъгад манд ученс, инженермуд болн техникс эс куртджâхмб гидж алнъ болцхана“.

„Бидн Америкиг кбдлмшур хару эргулх зовтавдн—гидж Джордж Мини келнâ.—эннъ мана орн-нутг эндр бдр харгълджâх экономическ кризисд ганцхн болм чигâ харунъ болджана“.

Американск профсоюзмудин гардачин келсн тиним зарм фактс болджана.

Миллионер болн миллиардер улсин ик биш баг, олн-амтна зовлнъгд болн туру-зудуд дала адл барш хоршацхана, куч-кблсч кесг сай улс болхла, эвранны бичкн куукдан, эвранны кбгшн эк-эцкâн теткхин тблâ мбнъгн уга баагъад, кесг сармудт, джилмудин ут-туршарт тус угагъар кбдлмш хайцхана. Тиним цагла американск правительств кесг миллиард арслнъ мбнъг даянâ баз бурдâлгънд гаргъна.

Монополистрт зер-зевар агслда кбдлгън олзта-оршта. Эдн олн-амтна туру-зудуд тбртан авжн. Капитализмин

унъгнъ, учр-утхнъ тиним. Мбнъг хоршалгън, байдлжлгън, ик гидг ору авлгън—капиталин орн-нутгудар амтн тиним юмсур зуткцхана. Капиталистическ обществин амлулгч чидлнъ тиним. Капиталистическ цецкрт илдан тигджд узгднâ! Капиталистическ сул баадл гисн—тиним болджана!

Америкн Соединенн Штатсар куч-кблсчнрин тблâ йоста гилг аюл болгч—кбдлмш уга улсин то бслгънд бидн йирдан байрджахшвдн. Мана орн-нутгин ах уйрин улс революцин бмн, кбдлмш уга баалгънâ ашд кесг зун минъгън кбдлмшч брк-бул ягъдж блсдж, турджд-зудджâсинъ медцхана. Кбдлмш уга баалгън—капитализмин эркâн уга дахулынъ болдж, энунâ шархинъ Маркс болн Ленин гуунар илдксн. Эдн кбдлмшч классд куч-кблсчнрт капитализмин цевâс сулдлгъна хаалгъинъ, куч-кблсчнр йос буладж авлгъна хаалгъинъ, социализмур йовх хаалгъинъ, заасн.

Сул баадлин нер зуух йоста збвтâнъ, социализмин делкâн эс гидж капитализмин делкâн гигъад кемрджан келхлâ, энунд хойр ухан баах збв уга.—Зуг социализм кумн-амтнд худл биш, йоста сул баадл бгнâ. Мел эн делкâ иргчиг ээлхмн.

Уурмуд! Ода делкâн баадлин зарм тбрмуд келхиг збвшлтн.

Советск Союзин делкâн баадлар байрджд чадджанавдн. Давсн дорвн джилин эргцд бидн мана орн-нутгин газадин иньгудâс кениг чигн эс геех байтхâ, эднтâ иньгългъан улм батлдж, шин иньгудтâ болцхавдн. Советск Союзин делкâн тоомсрнъ кемджан угагъар бсв, делкâн кесг орн-нутгуда энунâ залгълданъ бргдждж батрв.

Советск Союзин, цуг социалистическ орн-нутгудин олн амтна куцсн ончта дчилврмудин ашд, эдн хамцдж фулдлгънâ болн хоорндан дбнъ-тус боллгъна ашд социалистическ лагеръ кемджан угагъар батрад, делкâн социализмин системин кучтâ гидг чидлд хуврв.

Сул джилмудин эргцд Китдин Олн-амтна Республик, Албанъ, Болгар, Венгр, Вьетнамн Демократическ Республик, Германâ Демократическ Республик, Корейин Олн-амтна Демократическ Республик, Монгълн Олн-амтна Республик, Польш, Румынъ, Чехословак, Югослав социалистическ тосхлтд ик гидг дчилврмуд куццхâв.

Социалистическ лагерин батни-негн болдгиг империалистр кесг дакдж эвдхър седцхâсн. Энунâ тблâ зер-зевтâ зап татад болн хорлан, халдагд баасн, 1956 джилин намрар Венгерт болсн мет контрреволюционн бослгъ чигн бурдâгд баасн. Социалистическ орн-нутгудин хоорнд юн чигн аргъар шаанцг цокхар, эдниг нег-негнâнъ цуугулхър седцхана.

Болв социалистическ орн-

нутгудин олн-амтн реакцин чидлд цаарандан чигн чанъгъ хару бгцхâх. Эн орн-нутгудин куч-кблсчнр, эднâ бийсиннъ ноолдагъар куцсн социальн дчилвр, талдан орн-нутгин улмâд орлгън угагъар баалгън, социализмин цуг орн-нутгуд хоорндан батар ниинъгъу баахлâ бат болхинъ тоолдж медцхана. Тегâд социалистическ лагерин агъу чидлнъ цаарандан чигн батлгън империалистрин даврлгънâс теруг харслгън социалистическ орн-нутгудин цуг олн-амтсин арун кергнъ болджана.

Социалистическ орн-нутгудин иньгджд баалгън гисн—онцлад талдан гарчкад, социалистическ биш орн-нутгудла болн эднâ олн-амтнад тбруц залгълдан уга баанâ гисн юмн биш. Мана орн-нутг Индийлâ, Индонезийлâ, Бирмла, Арабск Негдсн Республикâ болн Азийин болн Африкин талин чигн, колониальн даджрлгънас суллад, бийснъ шинâс бурдсн государствс талин орн-нутгин улмâд орлгб баалгъ батлхн тблâ ноолджд йовцхâх государствсла иньгджд баалгънâ залгълдаган батлв.

Давсн дорвн джилин туршарт Советск Союз, тбвшун баахдан дурта талин орн-нутгудла хамдан, нарт-делкâн чинврн сулдхкин, зер-зев гаргългъ икдудлгиг уурулхин болн шин дан, болхиг гетлгхин тблâ хооран цухрлго кучан гаргълдж йовв.

Тбвкнун баалгънâ болн даянâ туск тбр бдгâ цагг болхла кумн-амтна бмн зогсджах айин ик тбр. Государствсин хоорнд болдг дан кезад чигн то уга гару болн хамхрлгъ-эвдрлгъ гаргългъ баасн. Болв, олн-амтна бурушуллгъар болдж бглго болсн цагт, ирх дан урдн болджасн даянâс цугтагъаснъ лъзу хамхрлгъ-эвдрлгъ бгхмн, ядерн дан болхмн. Ядерн селм олзлгън шуд ик хамхрлгъ-эвдрлгъ гаргългън дееран радиоактивн тунллгъар агарьиг хордахмн, тегâд энунâс кблтâ амтâ тоот цугъар чигн уга кегдâд одхмн болджана, им аюл нег улу газруснъ бичкн болн амтнъ олн орн-нутгудт узгдхмн. Иим орн-нутгудт болхла газр деер баах хамг тоот хамгдад, уга кегдâд одх чигн айамшгâ.

Туслнъ эн учрар тбвкнун баахин, шин дан болхиг гетлгхин тблâ ноолдлгън мана цагт болхла хамгин турун болгч болн берк керг болджана, эн империалистрин даврлгънд харгъад одх зуг олн-амтна биш, цуг орн-нутгудин улсин берк кергнъ мбн, энунд телд альд—Евронд эс гидж Азийд, Америкд, эс гидж Африкд баахднъ йилгълго, классин баадлиг, бурхн-шаджднъ сузлгългъиг болн кунâ зусн-зуркиг йилгългън угагъар, газр деер баах цуг улсин кергнъ болдж гарчана.

Шин дан болхиг гетлгх, делкâ тбвкнун баахиг теткх тбр ода тавгдджанâ. Болв энуг

(Цаарандкнъ 4-ч халхд.)

(Цаарандкн).

куцхин кергт зуг дуудвр кегъд бйалгън, зуг тиим санан-седкл зуулгън багъ. Шин да кехар седад йовдг чидллэ бат моолда кегъд, тбвкнун бйалгъиг куцх кергт.

Дан угагар, мангъдурк бдрасн алго, мухлаллгън болн гуульгъллгън угагар, нег орч-нутг талин орн-нутгиг даджрлгън угагар, социальн адл биш йовдл гарлгън угагар бйадг болхиг кесг зун джилин туршарт кумн-амтна сан тоотнъ делкан цуг куч-кблсчир куцл кедж йовсми. Зуг ода цагт болхда тер куцлинъ джиргълд орулдж болх аргъ ирв. Эн аргъ Советск Союзин болн делкан цуг социалистическ системин агъу ик чидлнъ батрлгъна ашднъ гарчана, эдн кумн-амтна тууджд шин цагин еклц, йсста социалистическ б а а д л-джиргълин гарц эзн болх цаг гаргъджана.

Одга цагт болхла кумн-амтн прогрессивн хаалгъар уралан йовхднъ йилгъгч кергтанъ тбвкнун бйалгън, шин дан болдж куунд ик турлгъ дгхинъ гетлгългън болджана.

Коммунистическ партъд болн Советск правительствд олн-амтна кучпинъ джиргълд орулхар кбдллгънас даву эх керг уга, эн тблад эдн цуг эв-аргъан шин дан болхиг гетлгъд, нарт делкан хоорндк бйадлиг тбвкнун хаалгъар-батар йовулхд тавнй. Эдн тбвкнун бйалгъиг зуг амн урдан биш, йоста кевар куцахин, цуг келн-амтна хоорнд адл збвтй болн иньгдлж бйалгъ гаргъхин тблад зуткдз бйанй.

Урднъ Деед Советд сунгългън болсна хббн давсн дбрвн джилин эргцд мана партъ болн Советск правительств делкан чинринъ сулдгъхкин тблад ноолдлгънд ик кучллгъан гаргъв.

Газад керг-тбрин политикин тускар Советск Союзин кесн куцасн тоотинъ чинртй халхаснъ зармсинъ толлдж келхиг збвшалтн. Корейд болн Вьетнамд болджасн дагг зогсажд шунмгъа дбнъган кургвдн; Югославла цуугатй бйасн йовдл СССР-н седварар уурулглад, залгълдан йостагар ясрв; Советск Союзин шунмгъа политикин ашднъ Австрийлй тбвкнун бйалгъна бооцан кегдв; Порт-Артурас болн Далнас эвранны церган гаргъдж авбвдн; Финляндъ бйасн эвранны даанй базасн дурарн гарвдн; Германй Федеративн Республика болн Японла залгълдаган ясрулвдн.

Селмар акслган уурулх делгу збвшал кехиг кулалго, Советск Союз бийнъ эвранны ганцарн эвранны зертй-зевтй чидлан кесг дакдж хаслгъ кев: 1955 джилд 640 минъгън ку, 1956-1957 джилмудт—1 сай 200 минъгън ку, одга цагт болхла шинас бас 300 минъгън ку багъруллгъ кегъад дууджана. Энулла ирцудлж,

зер-зев, даанй техник, мана орн-нутгин харслтд гаргъд гару бас хасгдв.

Чик сан седкларн бйадг улс цугтан тиим уулдвирг да эс кергдлжх, тбвкнун бйахдан дурта, делкан чинвринъ сулдхдж хоорндк бйадлиг ясрулхар седлжх государств кеджхинъ ил меджана. Даврлгъ кех санан бйанй гидж онц зарм улс маниг гемшайхар седнй. Тиим санан-седкл манд бйасн болхла, фашистск Германияла кунд ноолда кегъад Австрийд авсн олзта газран тбруц дгх збв уга бидн бйасми. Тер бийнъ, Австрийлй тбвкнун бйах бооца кегъад, энунас эвранны церган авч гарвдн. Ямаран „булагъач“ иим йовдл гаргъх билй? Австрийск тбруг ийглж тасларх Советск Союзин зуткяд йовсн учрнъ тбвкнун бйахдан унн седклан тавснд, талин орн-нутгудин дотр-дундин кергт орлцшго болснд, цуг орн-нутгудла зерг-тегш бйахиг теткхд килмдж тусснд-бйанй.

Эс гидж Финляндъ бйасн даанй базин туск тбр авцхалт. Даврлгъ кехар седлжх ухан-седклтй бйасн болхла, ямаран государств тегад делкяд ил бооца кегъад, даанй баз эзлх болсн збвасн дурарн гарвд гидж сурдж болхми.

Западн зарм политикуд юуг болв чигн эвранны арчмар кемджалдж дассндан, теруг медж авч чадшго. Болв чик ухан-седкларн бйадг улс теруг саянар медцхана.

Советск Союз цуг орн-нутгудла негинъ чигн гаргълго саянар, д-цууган угагар бйах саната. Иим кевар цуг государствсла, эдн тиим саната болхла, нег-негндан туста болдгар, хоорндк бйадл гаргъхдан белнвдн.

Турций тал тиим сан седклин седвар келвдн, болв тиим болв чигн тедн талас теруг медхар седсн бйадл узгдсн уга. Турцин политическ зарм уулдачир антисоветск, иньглгч биш уг келад йовдг болв чигн, Турцла мана ода барджх хоорндк бйадл дбрвн джил хоорандкла адл биш. Мана орн-нутгудин хоорндк бйадл зарм герлтлгън гарчхинъ болн ясрхур тусгдлжхинъ темдглго бйадж болшго. Чидлан арвлло бидн цаарандан чигн эвранны тбвкнун бйалгъна политикан куцахвдн, тегад турецк олн-амтн болн Турцин правительств мана сан чик седклим бидн медж авх гидж иджанавдн. Мана орн-нутгуд зерглд бйанй, мана меджй тенгсар чигн, газрар чигн харгъна, тегад тбвкнун бйах тблад мана олн-амтн иньгдлж бйах, хоорндан бшрх збв уга. Энунас цуг делка тбвкнун бйалгън шуувртй болдж гархми.

Омн узгт бйах мана бас нег хаджудк орн-нутг Иран. Ирана шах СССР-т ирсн саамд бидн кесг дакдж туста

куундвр келй бидн. Кесг зун джилд зуткятй бйагъад бйасн меджан туск тбр ода, хойр халхас таастагар хагълглад тасрв. Ода бидн Иракла экономическ зарм тбрумудар—плотин тосхкин, ус орулхин, меджй деер бйах голмудиг хойр орн-нутгт туста болдгар олзлхин тускар куундвр келжй навдн. Эн тбрумудиг куувртй кевар таслхла мана хойр орн-нутгудин хоорндк сан бйадл цаарандан делгрхд ик туста болхми. Ирана правительствд бидн, Советск Союзд Ирана тускар хар ухан урднъ чигн уга билй, ода чигн уга гидж герчлдж келвдн. Иранск правительств мана ийгдлж келсиг иткв гидж бидн санджанавдн.

Афганистанла мана хоорндк бйадл суулин джилмудт урдкасн ясрв, батрв гидж келдж болхми, ним бйадл цаарандан улм батрхя, иньгллгън, нег-негнанны ухан-седклан саянар медлгън, хамдан тбвкнун бйалгъиг харлгън бас чигн чангйртхя гидж найлх кергтй.

Суулин джилмудт Индонезийск республиклй бидн иньгдлж бйалгъ куцв гидж урднъ темдглдж келгдлй. Индонезийд империалиствр даврлгъна авч империяхл, советск улс оньган тусхалго бйадж чадшго. Эдн эн орн-нутгин дотр-дундин кергт орлцхар, тегад болсгъ кехар ягъад седлжхгъад йовдв? Энуг збвшардж болшго. Индонезийск олн-амтн эвранны джиргълан бийиннъ ухагар кех збвтй, кен болв чигн энунднъ орлцад, бийиннъ седваран кучар заах, эднд дурта биш йос гаргъхар седх збв уга.

Советск Союзас гарчах учрар биш, талин учрар Пакистанла болн Азийин талин зарм, империалистврн эдниг Багдадск пактд болн СЕАТО-д орулад авчксн, орн-нутгудла мана хоорндк бйадл ярсн уга гидж гундл тбрлго бйадж болшго.

Советск Союз Финляндлй болн Скандинавск талин орн-нутгудла чигн сан, хам-хоша бйах орн-нутгудин хоорндк бйадлар бйанй. Швецин нейтралитетиг бидн дбнънджй навдн, даанй хамцлтд орлго, эн онц бйахар седжана. Зерг Герхардсен толгъалджах Норвежск правительствин, Зерг Хансен толгъалджах Датск правительствин газадин керг-тбрин тускар кесн ишкдлг Советск Союз кундлджанй, эдн эвранны орн-нутгудин джиргълин даалгъвирг тоолдж медад, атомн болн ракетн селм эвранны газрт тавулшго бидн гидж бурушадж келцхав.

Государствени бооца кеснй хббт бийднъ нейтральн Австрийла мана хоорндк бйадл йостагар ясрад, цаарандан хам-хоша орн-нутгудин хоорндк бйадлар делгрдж йовна.

Италъ Грец хойрла мана хоорндк бйадлан ясрулдж болх ик аргъ бйанй. Итальян-

ск болн греческ олн-амтн мана орн-нутгур ик дурта кундлггтй кевар халадгнъ советск улст ил медлнй. Тиигдж иньгдлж кундлдж бйах ухан-седкл советск олн-амтн италянск олн-амтнур болн Грецин олн-амтнур чигн тусхана. Ийгдлж нег-неган тебчдж кундлггън урдк зун джилмудт бурдсн гун авьяста, эннъ фашизмнй омнйс хамдан кесн ноолданд улм батрсмн.

Тиигдл болв чигн, эн хойр орн-нутгудин гардврт йовх улс эвранны олн-амтнй келсиг сонъслго, НАТО-н генералмудин келсиг икйр сонъсад, газетсин сонъсхврар болхла, американск ракетн баз бийсдан тосхлгъ кехд белдвр екльксиг тооллго бйадж чадшго бидн. Болв бидн италянцинрин болн грексин чик ухан-седклд иткджанавдн. Кезад болв чигн мана халхас болхла эн государствсла иньглгч сан хоорндк бйадл гаргъхдан бидн белн, сан седвартй бйанй навдн. Эн учрар торвр, керг манас гарчаш.

Латинск Америкин орн-нутгуд Советск Союз хойран хоорндк бйадл зарм ясрлгън гарчхин темдг узгдлжхиг таасдж келдж болхми. Тиим ясрлгъиг ода даруд куцад оркхд кен харшлад бйалгинъ бидн меднйавдн. Советск Союзин болн тер орн-нутгудин хоорндк бйадл бргнар делгрдж, нег-негндан олзта боллгън ода куцад дглго бйаснд бидн гемтй бишвдн. Эн куцхд харшлтан кургдлжхнъ империалистврн темдгтй багс, эдн Латинск Америкиг эвранны колоньд тоолна, эн орн-нутгудт индустриализац келгънд торвр гаргъна, тегад эдниг сырьес гаргъдгарн бйалгъад баахар седнй.

Алжирт учрсн бйадллй кумн-амтна ухан-седл эвцлж чадшго. Эвунд болджах даанд икар цусн асхрджана, арабск амтн икар хорагдлж бйанй. Алжирск тбр ООН-д халагдлг болв чигн, алжирск олн-амтнай некврнъ кергт авгдсн уга.

Империалистическ государствсин правительств олн сай алжирцинрин асхджах нълмсинъ, эднй ик кучр зовлнъ узджхинъ медх санан тбруц уга.

Ийгдлж эн цусн асхрлгъиг зогсах цаг ирв, алжирск тбрй збвшал гаргъхд дбнъ болх кергтй, эн тбруг алжирск амтна саягъинъ хайдж, Францин некврнъ тоолдж таслх учрта. Алжирск тбруг тбвкнун хаалгъар таслх эв-аргъ хайлго, тиигдлж кешго сана зуугъад бйахларн, эвранны орн-нутган Индо-Китайд гарсн йовдл-дорхнъ даву тбру йовдлар авч ирх аймшг гаргъдлахан французск гардач улс медж авч ядад бйацхадг болхий.

Олн-амтн болгън эвранны джиргълдан кутц эзн болдж чадх, эзн болх збвтйгъинъ колонизатормуд медж авч цагнъ болсн бйанй.

Талин орн-нутгудин тускар, эднй ик багъинъ йилгъдж хайлалго, мана куцадг политик тодрха ил. Эднй дотр-дундин кергтнъ бидн орлцхшвдн, ягъад гихлй, политическ тоехлт, общественн бйадл, идеолог, талданар болхла—цуг джиргълин гарц-бйадл гидж мана нерадлг тоот, орнутг болгъна келн-амтна дотр-дундин, теднйс салгълж авч болшго збвнъ болджа Олн-амтн болгън цаган ягълж бйасн сан болхиг, ямаран халац бархан, ямаран бурхншаджнд шутхан эвранны бийнъ меднй, тегад кен болв чигн, ямаран государств болв чигн талдан талдан орн-нутгудт болн олн-амтнд эвранны джиргълин гарц-бйадлиг орулхар седх збв уга. Иим политик манд В. И. Ленин герасллй, энуг чикднъ бидн куцадлж йовлавдн, цаарандн чигн куцахвдн.

Цуг государствсла хоорндан иньглгч сан бйадл кех санатавдн. Эн политикиг цуг орн-нутгудин саягъан хайлгнланй ирлцлжх ганцхн чй политик биш гидж кен бурулшаж чалх?

СССР-н болн иим Западн государствсин—Франц, Англъ, США-н хоорндк бйадлнъ ямаран болджахинъ ахрар келх санатав, эдн Советск Союзин, Китдин Олн-амтна Республикин болн Индийин хаджуд дахдж, цуг делка тбвкнун бйахин болн олн-амтн аймшг угагар бйахиг тетклгъна алдр даалгъвр дааджацхана.

Делкан хойрдгч дан болсн джилмудт Англъла, Францла—Америкин Соединенн Штатсла бидн союзникуд болж, хамдан гитлеровск Германия омнйс ноолда келавдн. Эн орн-нутгудин олн-амтиг бидн кундлнйавдн, делкан наук, техник болн культур делгрлхд эднй орулдж дгсн хамг тоотинъ ббдан тоолдж унлйавдн. Эн орн-нутгудин олн-амтн тбвкнун бйахдан бас дуртанъ советск улст ил саянар медгднй. Нег-негнанны ухан-седклиг чикйр медж авч, эн орн-нутгудин олн-амтнлй болн эднй правительствсла иньглгч хоорндк бйадл учрахин тблад Советск Союз куцад тавдж чигн йовла, цаарандан чигн тавх.

Коммунистическ партъ болн Советск правительств, одга цагт болхла, тбвкнун бйахиг куцхин тблад эвранны даалгъвр чикйр медж авсн правительств цугтан идеологическ зуткйгъан тбрун тавх збв уга гидж тоолцхана. Нарт делкан керг-тбр, ода бйах зуткятй тоотиг хагълдж таслхларн, тедн одга цагин делкаг хуваджах хамгас иш авх збв уга, нам харнъ тбвкнун бйалгъиг хамцад батлхд государствсиг хоорнднъ ббрдлджх хамгиг тоолцхач учрта.

(Чилгчнъ дарук номерт),

Редактор Д. М. МУКЕБЕНОВ.